

Valtuustoaloite aistihuoneiden ja hiljaisten tilojen riittävyyden kartoittamiseksi Tampereen kaupungin päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa

Lapset ja nuoret viettävät ison osan elämästään erilaisissa oppimisympäristöissä – erityisesti päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Viimeisen vuosikymmenen aikana oppimisympäristöjä on alettu toteuttaa enenevässä määrin suljettujen sijaan avoimina. Toteutuksen taustalla on ajatus muunneltavuudesta ja joustavuudesta. Avoimiin oppimisympäristöihin liittyy kuitenkin haasteita, joista yksi on lasten ja nuorten sekä myös heidän kanssaan työskentelevien aikuisten aistikuorman kasvaminen. Varsinaisia aistitiedon käsittelyn vaikeuksia esiintyy 5–10 prosentilla väestöstä, ja ne ovat yleisiä neuropsykiatristen häiriöiden yhteydessä. Neuropsykiatriset haasteet ovat lisääntyneet viimeisen vuosikymmenen aikana.

Samanaikainen avointen oppimisympäristöjen ja neuropsykiatristen haasteiden lisääntyminen johtaa yhteiseen ongelmaan: lasten ja nuorten aistikuorma kasvaa, mikä johtaa heikentyneeseen keskittymis- ja oppimiskykyyn. Joillekin lapsille ja nuorille tilanne voi aiheuttaa jopa esteen osallistumiselle. Näin ollen ylimääräisen aistikuormituksen vähentäminen päiväkot-, koulu- ja opiskelupäivän aikana on meidän aikuisten velvollisuus.

Esimerkkejä aistiystävällisyyteen aktiivisesti pyrkivistä kouluista löytyy jo. Yle (2023) uutisoi Turun Puropellon koulussa sijaitsevasta aistimökistä. Tilassa on akustiikkalevyjä ja -verhoja sekä valaisin, jonka kautta voi valaisun säätelyn lisäksi kuunnella rauhoittavia ääniä. Lisäksi tilan väri on maanläheinen. Helsingin Sanomat (2023) uutisoi Keravalla sijaitsevan Päivölänlaakson alakoulun ”päikkärivälitunnista”. Koulussa on luokkahuone, jossa oppilas voi välitunnin aikana levätä joogamatolla, pehmeässä keinutuolissa, rahissa tai tyynyillä vuoratussa lasten kylpyammeessa.

Aistiesteettömäksi rakennetun tilan äänimaisema ja akustiikka ovat miellyttäviä; häiritseviä taustaääniä tai kaikumista ei ole. Materiaalit ja pinnat ovat pehmeitä eli esimerkiksi metallin sijaan on käytetty puuta. Tila on myös visuaaliselta ilmeeltään harmoninen ja selkeä. Käytännössä se tarkoittaa, että tilan värimaailma on maanläheinen ja murrettu, valaistus on epäsuoraa ja säädettävää ja lisäksi pyörein ja ovaalein muodoin on pyritty mukailemaan luonnollista silmänliikettä. Aistiesteettömässä tilassa sisäilma on hyvä, kalusteet ovat oikeankokoisia ja jokaiselle tavaralle on oma paikkansa. Lisäksi on tärkeää muistaa, että joidenkin oppijoiden kohdalla mahdollisuus liikkeeseen ja liikkumiseen edistää keskittymistä.

Aistiesteettömän tilan luominen edellyttää aistiesteettömyyden kokonaisvaltaista hahmottamista. Aistikuormittumista pidetään usein yksilön ongelmana, vaikka ongelma olisi ratkaistavissa yksinkertaisesti ympäristöä muokkaamalla. Ratkaisua kuitenkin edeltää ongelman tunnistaminen. Nepsy-oppaassa (2022) kuvataan tilanne, jossa erään koulun ruokalassa metallijalkaiset tuolit kirskuivat kovaa laattalattiaa vasten. Koulussa ei ollut sillä hetkellä varaa tuolien vaihtoon, mutta äänimaisema saatiin muokattua miellyttävämmäksi laittamalla tuolien jalkoihin huopaiset pehmusteet. Tämä on hyvä esimerkki siitä, kuinka aistikuormitusta aiheuttava tekijä on tunnistettu ja siihen on haluttu myös löytää ratkaisu.

Esitämme, että Tampereen kaupunki kartoittaa aistihuoneiden ja hiljaisten tilojen riittävyys hallinnoimissaan päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Lisäksi esitämme, että Tampereen kaupunki huomioi aistiesteettömyyden jokaisen hallinnoimansa uuden tai korjattavan päiväkodin, koulun ja oppilaitoksen suunnittelussa niin, että myös tilan käyttäjillä on mahdollisuus osallistua suunnitteluun.

Tampereella 20.5.2024

Kaupunginvaltuutetut

Mahmoud Machaal (sd.)

Inna Rokosa (sd.)

Valtuustoaloite neurokirjon huomioimiseksi Tampereen kaupungissa

Neurokirjioon eli neurokehityksellisiin häiriöihin lukeutuvat autismikirjon lisäksi esimerkiksi ADHD, Touretten oireyhtymä, oppimisvaikeudet sekä kehitykselliset kielihäiriöt. Neurokirjon piirteitä omaavat ihmiset eivät ole yhteiskunnassamme tasa-arvoisessa asemassa niitä omaamattomien ihmisten kanssa.

Tutkimusten mukaan neurokirjon piirteitä omaavat henkilöt kohtaavat kouluissa vähättelyä, ymmärtämättömyyttä, ylistimulaatiota sekä heidän syrjäytymisriskinsä on suurempi. Opetussuunnitelman sekä lainsäädännön lähtökohtana on tasa-arvoinen ja yhdenvertainen opetus jokaiselle oppilaalle ja opiskelijalle heidän ominaisuuksistaan riippumatta. Tämä ei neurokirjon henkilöiden kohdalla toteudu täysimittaisesti.

Viimeisimpien kouluterveyskyselyiden mukaan entistä useampi oppilas ja opiskelija tarvitsee oppimisen tuen palveluja tai erityisopetusta. Erityisopetuksen resurssien ollessa puutteelliset, kuormittaa se myös opiskeluterveydenhuoltoa esimerkiksi diagnoosien sekä ylioppilaskirjoituksia koskevien tukitoimien vaatimien todistusten osalta.

Oppimiseen ja koulunkäyntiin erityisopettajalta tukea saaneiden osuus sitä tarvinneista oli THL:n vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan perusopetuksen 8. ja 9. luokilla 80,3 %, lukiokoulutuksessa 76,8 % sekä ammatillisessa koulutuksessa 77,6 %. Luvut kertovat siitä, että tukea ei olla saatu lain edellyttämällä tavalla tapauksista jopa 25 %:ssa eli neljäsosassa.

Eryteisesti neurokirjolla oleville henkilöille erityisen tuen palvelut ovat oppimisen tukemisen kannalta tärkeitä. Mikäli niihin ei pääse ajoissa, voi se lisätä heidän oppimisvaikeuksiaan ja pahimmassa tapauksessa johtaa opintojen hidastumiseen tai niiden pidentymiseen. Vaikeuksia omista oppimistaidoistaan ilmoitti olevan perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista 38,9 %:lla, lukiossa 48 %:lla sekä ammatillisissa oppilaitoksissa 47,6 %:lla.

Kouluterveyskyselyssä kartoitettiin myös oppilaiden ja opiskelijoiden kokemusta liian äänekkäistä opiskelutiloista. Perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista melkein viidennes eli 19,6 %, lukiolaisista 10,9 % sekä ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista 10,1 % koki kärsineen oppilaitosten liiallisesta melusta. Lisäksi kouluterveyskyselyn mukaan huomionarvoista on se, että 27,3 % yläkoululaisista kokee oppilaitosten fyysisten työolojen häirinneen opiskeluaan.

Eryteisesti neurokirjon ihmisille ahtaat tai meluisat opiskelutilat tai liian suuret luokkakoot voivat häiritä opiskelua ja heikentää opiskelukykyä merkittävästi. Oppilaitosten sekä esimerkiksi nuorisotilojen tilat eivät tällä hetkellä ole täysin nepsy-ystävällisiä tai saavutettavia muillekaan opiskelijoille, mikäli on kouluterveyskyselyyn uskomisen.

Oppimisen tuen ja erityisen tuen palvelut ovat tällä hetkellä erittäin aliresursoituja lähes jokaisessa tamperelaisessa oppilaitoksessa. Esimerkiksi Tampereen lyseon lukiossa virassa on yksi erityisopettaja noin 700 opiskelijaa kohti, mikä vaarantaa lukiolain (714/2018) 28 §:ssä mainitun oikeuden oppimisen tuen palveluihin sekä erityisopetukseen. Näin suuren opiskelijamäärän ollessa yhden henkilön vastuulla, lisää se myös henkilöstön kuormitusta sekä sairauspoissaoloja. Henkilökunnalle tulee antaa tosiasiallinen mahdollisuus toteuttaa työtehtävänsä sen vaatimin resurssein ylimääräistä kuormitusta aiheuttamatta.

Kaikki neurokirjon ihmiset sekä ihmiset yleensäkin ovat omanlaisiaan yksilöitä. Heillä on oikeus samoihin oppimiskokemuksiin kuin muillakin ikätovereillaan ja kaupungin tulee se parhaansa mukaan myös mahdollistaa. Kaupungin tulee korjata nykyiset epäkohdat, jotta nepsylasten ja -nuorten oikeudet toteutuvat jokaisella koulutusasteella kokonaisuudessaan.

Ongelmia ilmenee kaupungissa mm. fyysisissä tiloissa, opetuksessa ja opetusympäristöissä sekä nuorten kanssa työskentelevien työntekijöiden tietämyksen vajeudessa. Neurokirjolla olevien ihmisten tarve aistiärsykeettömille tiloille on suuri ikäluokasta riippumatta, ja etenkin koulua käyville lapsille ja nuorille rauhoittumistiloja on usein hyvin heikosti tarjolla. Neurokirjon oireisiin kuuluu monesti alttius ylistimuloitumiselle ja siitä kärsivien henkilöiden toimintakyky on riippuvainen niistä konkreettisista tukikeinoista, mitä ylistimulaation ilmentyessä on saatavilla.

Kouluympäristöissä henkilökuntaa pyritään pitämään tietoisena opiskelijoiden monipuolisista erityisen tuen tarpeista, mutta usein opettajat eivät välttämättä osaa kohdata neurokirjon henkilöitä oikealla tavalla tai eivät ymmärrä syitä heidän käyttäytymisensä takana. Tämä johtaa siihen, että joustavaa ja yksilöllistä opetusta on heikosti tarjolla ja neurokirjolla olevat opiskelijat eivät saa oppimiseen tarvitsemaansa tukea. Tämä näkyy etenkin toisella asteella ja lukiokoulutuksessa, jossa oppimisen joustavuus ja soveltamisen mahdollisuudet ovat erittäin rajalliset ja erityisopetuksen resurssi minimaalinen. Kaupungin tulisikin painottaa neurokirjon ja sen vaikutusten yksilöllistä huomioimista opetuksessa sekä opetusympäristöissä. Konkreettista oppimisen tukea tarvitseville tulisi taata laadukas ja juuri heidän tilanteeseensa sopiva järjestely.

Luokka- ja opetusryhmäkokojen sekä aloituspaikkamäärien nousu haastaa oppituntien kulkua, oppilaiden ja opiskelijoiden keskittymistä, sekä rajaa opettajan mahdollisuuksia tarjota yksilöllistä apua. Nämä ongelmat näkyvät kaikkien kohdalla, mutta haitalliset vaikutukset kerääntyvät etenkin neurokirjolla oleville. Avointen oppimisympäristöjen käyttö ja suuret luokkakoot ovat usein kamalia neuropsyykkisesti oireileville. Ne pahentavat oppimisen vaikeuksia ja lisäävät oppimista haittaavien oireiden ilmenemistä. Oppimista ja työskentelyä haittaavan oireilun lisääntyessä annettavat tuen resurssit suhteessa vähenevät, joka johtaa niin opinnoissa etenemisen vaikeutumiseen kuin ihmisen mielialaan ja syrjäytymisriskiin.

Neurokirjolla oleviin ihmisiin saatetaan suhtautua ongelmallisesti, joka näkyy neurokirjolla olevien keskuudessa yleisempänä ulkopuolisuuden ja turvattomuuden tunteina arkiympäristössä. Kaupunkiin on luotava ilmapiiri, jossa jokainen kohdataan yhdenmukaisesti ja ennakkoluulottomasti, ja heidän tarvitsemaansa tukea ei vähätellä tai käyttäytymistä oudoksuta. Tietoisuuden lisääminen, henkilökunnan ja työympäristöjen koulutuksen monipuolistaminen ja muiden opiskelijoiden asenteisiin puuttuminen ovat keinoja, joita kaupungissa tulisi esimerkiksi hyödyntää. Neurokirjolla olevien ihmisten asemaa on erilaisin toimenpitein edistettävä ja sosiaalista eriarvoisuutta kitkettävä.

Vaikka koulupolkomme ja lainsäädäntömme perusta tähtää yhtäläiseen ja inklusiiviseen koulutukseen kaikille oppilaille riippumatta heidän ominaisuuksistaan, tämä tavoite ei valitettavasti toteudu täysin neurodiversiteetin piirteitä omaavien oppilaiden kohdalla. Erityisesti nivelvaiheen tukeen perusopetuksen ja toisen asteen välillä on panostettava. Perusopetuksen opinto-ohjaajien tulisi automaattisesti tavata opiskelija vielä kesäloman aikana tai välittömästi sen jälkeen, jotta voidaan kartoittaa opiskelijan tilanne. Saman tulisi

toteutua myös toisen asteen ja korkea-asteen nivelvaiheessa. Neurokirjolla oleville opiskelijoille ohjauksen tarve on suurempi ja erityisesti heidän tukeensa tulee panostaa.

Tällä hetkellä esimerkiksi Pirkanmaan hyvinvointialueella TAYS:ssa jonot neuropsykiatrian tutkimuksiin tarkempien nepsy-diagnoosien saamiseksi ovat lähes vuoden mittaiset, jolla on vaikutusta myös Tampereen kaupungin oppilaitoksiin sekä opiskelijoiden oikeusturvaan. Esimerkiksi ylioppilastutkinnon kokeita varten YTL:lle tarvitsee lähettää tarkat perustelut muun muassa koetilanteessa tarvittavia erityisjärjestelyjä varten, mutta diagnooseja on tutkimusjonojen vuoksi hankala saada aikataulussa.

Tampereen kaupungin tulee vahvistaa yhteistyötä Pirkanmaan hyvinvointialueen ja sosiaali- ja terveys- sekä opetusministeriöiden kanssa sekä vaikuttaa myös valtakunnallisesti lainsäädännön kehittämiseen nepsy-ystävällisempään suuntaan. Opiskeluhuollossa ja erityisen tuen palveluissa tulee ohjeistaa ja neuvoa myös huoltajia siitä, miten lasta voi kotona tukea oppimisessa sekä jakaa heille tietoa neurokirjosta.

Edellä mainittujen asioiden perusteella me, Tampereen nuorisovaltuusto sekä allekirjoittaneet valtuutetut, esitämme, että kaupunki

- selvittää hallinnoimiensa tilojen saavutettavuuden sekä aistiesteettömyyden toteutumisen tilanteen,
- selvittää, miten aistiesteettömyys on tällä hetkellä huomioitu opetuksessa kaikilla koulutusasteilla päivähoidosta toiselle asteelle,
- laatii sekä toteuttaa toimenpideohjelman edellä mainituissa selvityksissä esiin nostettujen epäkohtien korjaamiseksi,
- mahdollistaa pienryhmäopetuksen lukiokoulutuksessa arvioimalla kurssien toteutumisen vähimmäisopiskelijamäärää tapauskohtaisesti,
- lisää tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetusta sekä pienryhmätiloja esiopetuksessa, perusopetuksessa sekä toisella asteella,
- tiedostaa neurokirjolla olevien kohonneen syrjäytymisriskin ja pyrki lisäämään asukkaiden tietoisuutta neuropsykykkisestä monimuotoisuudesta sekä omilla toimillaan ehkäisee negatiivisten mielikuvien syntymistä neurokirjolla olevista ihmisistä,
- edellyttää jokaiseen uuteen oppilaitokseen rakennettavan yhden täysin aistiärsykeettömän tilan,
- suuntaa resursseja talousarviosuunnittelussa perusopetuksen sekä toisen asteen ryhmäkokojen pienentämiseen sekä erityisen tuen tarpeen toteutumiseen lainsäädännön edellyttämällä tavalla sekä
- täydennyskouluttaa henkilöstöään yhteistyössä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten sekä muiden järjestöjen kanssa kohtaamaan neurodiversiteetin piirteitä omaavia henkilöitä sekä huomioimaan heidän erityistarpeensa koulujen arjessa.

Tampereella 20.5.2024

Tampereen nuorisovaltuuston puolesta nuorisovaltuuston jäsenet

Eetu Hukkanen
Kerttu Kajander

Teodor-Pavel Hiidenlampi

sekä allekirjoittaneet valtuutetut

Sari Paavola

MITJA TAPIO

Jari Ranta

Petri Siuro

Oja Hapanaho

Jiri Luoma

Autta Haut Antti Hiltti

Imma Rokoni Inna Rokora

Ulla Kampman

 KIRSI KATONEN

Choni Oksanen

 Anne Hämälä

 Mahmud Machrus

Anu Mäkelä Minna Hietelinen

 Mikko Haukka